

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

1. The Collection of the Long Discourses -
Subcommentaries (1. Dīgha Nikāya - Tīkā)

1. Subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality
(1. Sīlakkhandhavaggaṭīkā)

5. Commentary on the Discourse to Kūṭadanta
(5. Kūṭadantasuttavaṇṇanā)

PaliVerse

1.The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries

1. Subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality

5. Kūṭadantasuttavaṇṇanā

323. Purimasuttadvayeti ambatṭhasonadaṇḍasuttadvaye. Vuttanayamevāti yaṃ tattha āgatasadisam idhāgataṃ taṃ atthavaṇṇanato vuttanayameva, tattha vuttanayeneva veditabbanti attho. “Taruno ambarukkho ambalaṭṭhikā”ti brahmajālasuttavaṇṇanāyaṃ vuttanti āha “ambalaṭṭhikā brahmajāle vuttasadisāvā”ti.

Yaññāvāṭaṃ sampādetvā mahāyaññaṃ uddissa saviññāṇakāni, aviññāṇakāni ca yaññūpakaraṇāni upaṭṭhapitānīti vuttaṃ pāḷiyaṃ “mahāyañño upakkhaṭo”ti, taṃ upakkharaṇaṃ tesam tathāsajjananti āha “upakkhaṭoti sajjito”ti. Vacchatarasatānīti yuvabhāvappattāni balavavacchasatāni, te pana vacchā eva honti, na dammā balibaddā cāti āha “vacchasatānī”ti. Eteti usabhādayo urabbhapariyosānā. Anekesanti anakajātikanam. Saṅkhyāvasena anekatā sattasataggahaṇeneva paricchinnā. Migapakkhīnanti mahimsarurupasadakuruṅgagokaṇṇamigānañceva morakapiñjaratittirakapotādipakkhīnañca.

328. Yaññaṣaṅkhātassa puññaṣa yo saṃkilesa, tassa nivāraṇato nisedhanato vidhā vuccanti vipphaṭṭisāravinodanā. Tato eva tā taṃ puññābhisandaṃ avicchinditvā ṭhapentīti “ṭhapanā”ti vuttā. Tāsaṃ pana yaññaṣa ādimajjhapariyosānavasena tīsu kālesu pavattiyā yañño tiṭṭhapanoti āha “tiṭṭhapananti attho”ti. Parikkharonti abhisāṅkharontīti parikkhārā, parivārāti vuttaṃ. “Soḷasaparikkhāranti soḷasaparivāra”nti.

Mahāvijitarājayaññaṅkathāvaṇṇanā

336. Pubbacaritanti attano purimajātisambhūtaṃ bodhisambhārabhūtaṃ puññacariyaṃ. Tathā hissa anugāminova nidhissa thāvaro nidhi nidassito. Aḍḍhatā nāma vibhavasampannatā, sā taṃ taṃ upādāyupādāya vuccatīti āha “yo koci attano santakena vibhavana aḍḍho hotī”ti. Tathā mahaddhanatāpīti taṃ ukkaṃsagataṃ dassetuṃ “mahatā aparimāṇasaṅkhyena dhanena samannāgato”ti vuttaṃ. Bhuñjitabbato paribhuñjitabbato visesato kāmā bhogo nāmāti āha “pañcakāmaguṇavasenā”ti. Piṇḍapiṇḍavasenāti bhājanālaṅkāradivibhāgaṃ ahutvā kevalaṃ khaṇḍakhaṇḍavasena.

Māsakādīti ādi-saddena thālakādīṃ saṅgaṇhāti. Bhājanādīti ādi-saddena vatthaseyyāvasathādīṃ saṅgaṇhāti. Suvaṇṇarajatamaṇimuttāveḷuriyavajirapavālāni “sattaratanānī”ti vadanti. Sālivīhiādi pubbaṇṇaṃ purakkhataṃsapphalanti katvā. Tabbipariyāyato muggamāsādi aparāṇaṃ. Devasikaṃ...pe... vasenāti divase divase paribhuñjitabbadātabbavaḍḍhetabbādividhinā parivattanakadhanadhaññavasena.

Koṭṭhaṃ vuccati dhaññaṣa āṭhapanatṭhānaṃ, koṭṭhabhūtaṃ agāraṃ koṭṭhāgāraṃ

sahapavattanakā ca hontīti āha “piyasahāyakā”ti. Rañño parisati bhavāti pārisajjā, te pana keti āha “sesā āṇattikarā”ti, yathāvuttaānuyantakhattiyādī hi avasesā rañño āṇākarāti attho. Satipi deyyadhamme ānubhāvasampattiyā, parivārasampattiyā ca abhāve tādisaṃ dātuṃ na sakkā, vuḍḍhakāle ca tādīsānampi rājūnaṃ tadubhayaṃ hāyatevāti āha “mahallakakāle...pe... na sakkā”ti. Anumatiyāti anujānanena, pakkhāti sapakkhā yaññassa aṅgabhūtā. Parikkharontīti parikkhārā, sambhārā. Ime tassa yaññassa aṅgabhūtā parivārā viya hontīti āha “parivārā bhavantī”ti.

Aṭṭhaparikkhāravaṇṇanā

340. Yasasāti ānubhāvena, tenāha “āṇāṭṭhapanasamatthatāyā”ti. Saddahatīti “dātā dānassa phalaṃ paccaṇubhotī”ti pattiyāyati. Dāne sūroti dānasūro deyyadhamme īsakampi saṅgaṃ akatvā muttacāgo. Svāyamatto kammassakataññāṇassa tikkhavisadabhāvena veditabbo, tenāha “na saddhāmatlakenevā”tiādi. Yassa hi kammassakatā paccakkhato viya upaṭṭhāti, so evaṃ vutto. Yaṃ dānaṃ detīti yaṃ deyyadhammaṃ parassa deti. Tassa pati hutvāti tabbisayaṃ lobhaṃ suṭṭhu abhibhavanto tassa adhipati hutvā deti anadhibhavanīyattā. “Na dāso, na sahāyo”ti vatvā tadubhayaṃ anvayato, byatirekato ca dassetuṃ “yo hī”tiādi vuttaṃ. Dāso hutvā deti taṇhāya dānassa dāsabyataṃ upagatatā. Sahāyo hutvā deti tassa piyabhāvānissajjanato. Sāmī hutvā deti tattha taṇhādāsabyato attānaṃ mocetvā abhibhuyya pavattanato. Sāmi paribhogasadisā hetassāyaṃ pavattatīti.

Samitapāpā samaṇā, bāhitapāpā brāhmaṇā ukkaṭṭhaniddesena, pabbajjāmatasamaṇā jātimattabrāhmaṇā pana kapaṇādiggahaṇenevettha gahitāti adhippāyo. Duggatāti dukkarajīvikāṃ upagatā kasiravuttikā, tenāha “daliddamanussā”ti. Addhikāti addhānamaggagāmino. Vaṇibbakāti dāyakānaṃ guṇakittanavasena, kammaphalakittanamukhena ca yācanakā seyyathāpi naggacariyādayo, tenāha “iṭṭhaṃ dinna”ntiādi. “Pasatamatta”nti vīhitaṇḍulādivasena vuttaṃ, “sarāvamatta”nti yāgubhattādivasena. Opānaṃ vuccati ogāhetvā pātabbato naditaḷākādīnaṃ sabbasādhāraṇatitthaṃ opānaṃ viya bhūtoti opānabhūto, tenāha “udapānabhūto”tiādi. Sutameva sutajātanti jāta-saddassa anattahantaravācakatamāha yathā “kosajāta”nti.

Atītiādiatthacintanasamatthatā nāmassa rañño anumānavasena, itikattabbatāvasena ca veditabbā, na buddhānaṃ viya tattha paccakkhadassitāyāti dassetuṃ “atīte”tiādi vuttaṃ. Aḍḍhatādayo tāva yaññassa parikkhārā hontu tehi vinā tassa asijjhanato, sujātātā surūpatā pana kathanti āha “etehi kirā”tiādi. Ettha ca keci “yathā aḍḍhatādayo yaññassa ekaṃsato aṅgāni, na evamabhijātātā, abhirūpatā cāti dassetuṃ kirasaddaggahaṇa”nti vadanti “ayaṃ dujjāto”tiādi vacanassa anekantikataṃ maññamānā, tayidaṃ asāraṃ, sabbasādhāraṇavasena hesa yaññārambho tattha siyā kesañci tathāparivitakkoti tassāpi avakāsābhāvādassanattamaṃ tathā vuttattā. Kira-saddo pana tadā brāhmaṇena cintitākārasūcanatto daṭṭhabbo. Evamādīnīti ādi-saddena “ayaṃ virūpo daliddo appesakkho assaddho appassuto anattamaññū na medhāvī”ti etesaṃ saṅgaho daṭṭhabbo.

Catuparikkhārādivaṇṇanā

341. “Sujaṃ paggaṇhantāna”nti purohitassa sayameva kaṭacchuggahaṇajotanena evaṃ sahatthā, sakkaccaṇca dāne yuttatā icchitabbāti dasseti. Evaṃ dujjātassāti etthāpi heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo.

342. Tiṇṇaṃ ṭhānānanti dānassa ādimajjhapariyosānabhūtāsu tīsu bhūmīsu, avatthāsūti attho. Calantīti kampanti purimākārena na tiṭṭhanti. Karaṇattheti tatiyāvibhattiatthe. Kattari hetuṃ sāmivacanaṃ karaṇīyasaddāpekkhāya. “Paccānutāpo na kattabbo”ti vatvā tassa akaraṇūpāyaṃ dassetuṃ “pubbacetanā pana acalā patitṭhapetabbā”ti vuttaṃ. Tattha acalāti daḷhā kenaci asaṃhīrā. Patitṭhapetabbāti supatitṭhitā kātābbā. Evaṃ karaṇena hi yathā taṃ dānaṃ sampati yathādhippāyaṃ nippajjati, evaṃ āyatimpi vipulaphalatāyāti āha “evaṃhi dānaṃ mahapphalaṃ hotīti dassetī”ti, vipphaṇisārena anupakkilittṭhabhāvato. Muñcacetanāti pariccāgacetanā. Tassā niccalabhāvo nāma muttacāgatā pubbābhisaṅkhāravasena ulārabhāvo, samanussaraṇacetanāya pana niccalabhāvo “aho mayā dānaṃ dinnaṃ sādhu suṭṭhū”ti tassa sakkaccaṃ paccavekkhaṇāvasena veditabbo. Tathā akarontassāti muñcacetanaṃ, tattha paccāsamanussaraṇacetanaṃ vuttanayena niccalaṃ akarontassa vipphaṇisāraṃ uppādentassa. Khettaṃviseṣe pariccāgassa katattā laddhesupi ulāresu bhogesu cittaṃ nāpi namati. Yathā kathanti āha “mahāroruvaṃ upapannassa seṭṭhigahapatino viyā”ti.

So kira tagarasikhīṃ paccekabuddhaṃ attano gehadvāre piṇḍāya ṭhituṃ disvā “imassa samaṇassa piṇḍapātaṃ dehi”ti bhariyaṃ āṇāpetvā rājupaṭṭhānatthaṃ pakkāmi. Seṭṭhibhariyā sappaññajātikā, sā cintesi “mayā ettakena kālena ‘imassa dethā’ti vacanamattaṃ pissa na sutapubbaṃ, ayaṇca maññe ahoṣi paccekasambuddho, yathā tathā adatvā paṇītaṃ piṇḍapātaṃ dassāmī”ti upagantvā paccekasambuddhaṃ pañcapatitṭhiteṇa vanditvā pattaṃ ādāya antonivesane paññattāsane nisīdāpetvā parisuddhehi sālitaṇḍulehi bhattaṃ sampādetvā tadanurūpaṃ khādanīyaṃ, byañjanaṃ, sūpeyyaṇca abhisāṅkharitvā bahi gandhehi alaṅkaritvā paccekasambuddhassa hatthesu patitṭhapetvā vandi. Paccekabuddho “aññesampi paccekabuddhānaṃ saṅgahaṃ karissāmī”ti aparibhuñjitvāva anumodanaṃ katvā pakkāmi. Sopi kho seṭṭhi rājupaṭṭhānaṃ katvā āgacchanto paccekabuddhaṃ disvā ahaṃ “tumaḥkaṃ piṇḍapātaṃ dethā”ti vatvā pakkanto, api vo laddho piṇḍapātoti. Āma seṭṭhi laddhoti. “Passāmā”ti gīvaṃ ukkhipitvā olokesi. Athassa piṇḍapātagandho utṭhahitvā nāsapuṭaṃ pūresi. So “mahā vata me dhanabyayo jāto”ti cittaṃ sandhāretuṃ asakkonto pacchā vipphaṇisārī ahoṣi. Vipphaṇisārassa pana uppannākāro “varameta”ntiādinā pāḷiyaṃ āgatoyeva. Bhātu paṇāyaṃ ekaṃ puttakaṃ sāpateyyakāraṇā jīvitaṃ voropesi, tena mahāroruvaṃ upapanno. Piṇḍapātadānena panesa sattakkhattuṃ suggaṭiṃ saggaṃ lokaṃ upapanno, sattakkhattumeva ca seṭṭhikule nibbatto, na cāssa ulāresu bhogesu cittaṃ nami, tena vuttaṃ “nāpi ulāresu bhogesu cittaṃ namatī”ti.

343. Ākaroti attano anurūpatāya samariyādaṃ saparicchedaṃ phalaṃ nibbattetīti ākāro, kāraṇanti āha “dasahi ākārehīti dasahi kāraṇehī”ti. Paṭiggāhakato vāti balavataro hutvā uppajjamāno paṭiggāhakatova uppajjati, itaro pana deyyadhammato, parivārajanatopi uppajjeyyeva. Uppajjituṃ yuttanti uppajjanārahaṃ. Tesameva pāṇātipātīnaṃ. Yajanaṃ nāmettha dānaṃ adhippetuṃ, na aggijuhananti āha “yajataṃ bhavanti detu bhava”nti. Vissajjatūti muttacāgavasena vissajjatu. Abbhantaranti ajjhataṃ, sakasantāneti attho.

344. Heṭṭhā soḷasa parikkhārā vuttā yaññassa te vatthum katvā, idha pana sandassanādivasena anumodanāya āraddhattā vuttam “soḷasahi ākārehī”ti. Dassetvā attano desanānubhāvena paccakkhato viya phalaṃ dassetvā, anekavāraṃ pana kathanato ca āmedītavacanaṃ. Tamatthanti yathāvuttam dānaphalavasena kammaphalasambandhaṃ. Samādapetvāti sutamattameva akatvā yathā rājā tamattham sammadeva ādiyati citte karonto suggahitaṃ katvā gaṇhāti, tathā sakkaccaṃ ādāpetvā. Āmedītakāraṇaṃ heṭṭhā vuttameva.

“Vippaṭṭisāravinodanena”ti idaṃ nidassanamattam lobhadosamohaissāmacchariyamānādayopi hi dānacittassa upakkilesā, tesam vinodanenaṃ taṃ samuttejitaṃ nāma hoti tikkhavisadabhāvappattito. Āsannatarabhāvato vā vipaṭṭisārassa tabbinodanameva gahitaṃ, pavattitepi hi dāne tassa sambhavato. Yāthāvato vijjamānehi guṇehi tuṭṭhapahaṭṭhabhāvāpādanam sampahaṃsananti āha “sundaraṃ te...pe... thutiṃ katvā kathesi”ti. Dhammatoti saccato. Saccañhi dhammato anapetattā dhammaṃ, upasamacariyābhāvato samaṃ, yuttabhāvena kāraṇanti ca vuccatīti.

345. Tasmiṃ yaññe rukkhatiṇacchedopi nāma nāhosi, kuto pāṇavadhoti pāṇavadhābhāvasseva daḷhikaraṇattham sabbaso viparītagāhāvidūsitañcassa dassetum pāliyaṃ “neva gāvo haññimsū”ti ādiṃ vatvāpi “na rukkhā chijjimsū”tiādi vuttam, tenāha “kiṃ pana gāvo”tiādi. Barihisatthāyāti paricchedanattāya. Vanamālāsankhepenāti vanapupphehi ganthitamālāniyāmena. Bhūmiyaṃ vā pattharantīti vedibhūmiṃ parikkhipantā tattha pantharanti. Antogehadāsādayoti antojātadhanakkītakaramarānītasayaṃdāsā. Pubbamevāti bhatikaraṇato pageva. Gahetvā karontīti divase divase gahetvā karonti. Tajjitāti gajjitā. Piyasamudācārenevāti iṭṭhavacaneneva. Phāṇitena cevāti ettha ca-saddo avuttasamuccayattho, tena paṇītapapaṇītanam nānappakārānam khādanīyabhojanīyādīnañceva vatthamālāgandhavilepanayānaseyyādīnañca saṅgaho daṭṭhabbo, tenāha “paṇītehi sappitelādisammissehevā”tiādi.

346. Saṃ nāma dhanam, tassa patīti sapati, dhanavā. Diṭṭhadhammikasamparāyikahitāvahattā tassa hitanti sāpateyyam, tadeva dhanam. Tenāha “pahūtam sāpateyyam ādāyāti bahuṃ dhanam gahetvā”ti. Gāmaabhāgenāti saṅkittanavasena gāme vā gahetabbabhāgena.

347. “Yāguṃ pivitvā”ti yāgusīsena pātarāsabhojanamāha. Puratthimena yaññavāṭassāti rañño dānasālāya nātidūre puratthimadisābhāgeti attho, yato tattha pātarāsaṃ bhuñjitvā akilantarūpāyeva sāyanhe sālaṃ pāpuṇanti “dakkhiṇena yaññavāṭassā”ti ādisupi eseva nayo.

348. Parihārenāti bhagavantaṃ garuṃ katvā agāravaparihārena.

Niccadānaanukulayaññaṇṇanā

349. Uṭṭhāya samuṭṭhāyāti dāne uṭṭhānavīriyaṃ sakkaccaṃ katvā. Appasambhārataroti ativiya parittasambhāro. Samārabhīyati yañño etehīti samārambhā, sambhārasambharaṇavasena pavattasattapīlā. Appatṭhataroti pana ativiya appakiccoti attho. Vipākasaññitaṃ atisayena mahantaṃ sadisaphalaṃ etassāti mahapphalataro. Udayasaññitaṃ atisayena mahantaṃ nissandādiphalaṃ etassāti mahānisaṃsataro. Dhuvadānānīti dhuvāni thirāni acchinnāni katvā

dātabbadānāni. Anukulayaññānīti anukulaṃ kulānukkamaṃ upādāya dātabbadānāni, tenāha “amhāka”ntiādi. Nibaddhadānānīti nibandhetvā niyametvā paveṇīvasena pavattitadānāni.

Hatthidantena pavattitā dantamayasalākā, yattha dāyakānaṃ nāmaṃ aṅkanti. Raññoti setavāhanarañño.

Ādīnīti ādi-saddena “seno viya maṃsapesiṃ kasmā okkhanditvā gaṇhāsī”ti evamādīnaṃ saṅgaho. Pubbacetanāmuñcacetanāaparacetanāsampattiyā dāyakassa vasena tīṇi aṅgāni, vītarāgatāvītadosatāvītamohatāpaṭipattiyā dakkhiṇeyyassa vasena tīṇīti evaṃ chaḷaṅgasamannāgatāya dakkhiṇāya. Aparāparaṃ uppajjanakacetanāvasena mahānadī viya, mahogho viya ca ito cito ca abhisanditvā okkhanditvā pavattiyā puñṇameva puñṇābhisando.

350. Kiccapariyosānaṃ natthi divase divase dāyakassa byāpārāpajjanato, tenāha “ekenā”tiādi. Kiccapariyosānaṃ atthi yathāraddhassa āvāsassa katipayenāpi kālena parisamāpetabbato, tenāha “paṇṇasāla”ntiādi. Suttantapariyāyenāti suttantapālinayena. nava ānisaṃsāti sītapāṭighātādayo paṭisallānārāmapariyosānā nava udayā. Appamattatāya cete vuttā.

Yasmā āvāsaṃ dentena nāma sabbampi paccayajātaṃ dinnameva hoti. Dve tayo gāme piṇḍāya caritvā kiñci aladdhā āgatassapi chāyūdakasampannaṃ ārāmaṃ pavisitvā nhāyitvā patissaye muhuttaṃ nipajjitvā vuṭṭhāya nisinnassa kāye balaṃ āharitvā pakkhittaṃ viya hoti. Bahi vicarantassa ca kāye vaṇṇadhātu vātātapehi kilamati, patissayaṃ pavisitvā dvāraṃ pidhāya muhuttaṃ nipannassa visabhāgasantati vūpasammati, sabhāgasantati patiṭṭhāti, vaṇṇadhātu āharitvā pakkhittā viya hoti. Bahi vicarantassa ca pāde kaṇṭako vijjhati, khāṇu paharati, sarīsapādiparissayā ceva corabhayañca uppajjati, patissayaṃ pavisitvā dvāraṃ pidhāya nipannassa sabbe te parissayā na honti, sajjhāyantassa dhammapītisukhaṃ, kammaṭṭhānaṃ manasi karontassa upasamasukhañca uppajjati bahiddhā vikkhepābhāvato. Bahi vicarantassa ca kāye sedā muccanti, akkhīni phandanti, senāsanaṃ pavisanakkhaṇe mañcapīṭhādīni na paññāyanti, muhuttaṃ nisinnassa pana akkhīnaṃ pasādo āharitvā pakkhitto viya hoti, dvāravātapānamañcapīṭhādīni paññāyanti. Etasmiñca āvāse vasantaṃ disvā manussā catūhi paccayehi sakkaccaṃ upaṭṭhahanti. Tena vuttaṃ “āvāsaṃ dentena nāma sabbampi paccayajātaṃ dinnameva hoti”ti, tasmā ete yathāvuttā sabbepi ānisaṃsā veditabbā. Tena vuttaṃ “appamattatāya cete vuttā”ti.

Sītanti ajjhattaṃ dhātukkhobhavasena vā bahiddhā utuvipariṇāmasena vā uppajjanakasītaṃ. Uṇhanti aggisantāpaṃ, tassa vanaḍāhādīsu sambhavo veditabbo. Paṭihantīti paṭibāhati, yathā tadubhayavasena kāyacittānaṃ bādhanaṃ na hoti, evaṃ karoti. Sītuṇhabbhāhate hi sarīre vikkhattacitto bhikkhu yoniso padahituṃ na sakkoti. Vāḷamigānīti sīhabyagghādicaṇḍamige. Guttasenāsanañhi āraññakampi pavisitvā dvāraṃ pidhāya nisinnassa te parissayā na hontīti. Sarīsapeti ye keci sarante gacchante dīghajāṭike sappādike. Makaseti nidassanamattametam, ḍaṃsādīnampi etesveva saṅgaho daṭṭhabbo. Sisireti sisirakālavasena, sattāhavaddalikādivasena ca uppanne sisirasamphasse. Vuṭṭhiyoti yadā tadā uppannā vassavuṭṭhiyo paṭihanatīti yojanā.

Vātātapo ghoroti rukkhagacchādīnaṃ ummūlabhañjanādivasena pavattiyā ghorosarajaarajādibhedo vāto ceva gimhapariḷāhasamayesu uppattiyā ghorosūriyātapo ca.

Paṭihaññatīti paṭibāhīyati. Leṇatthanti nānārammaṇato cittaṃ nivattetvā paṭisallānārāmatthaṃ. Sukhatthanti vuttaparissayābhāvena phāsuvihāratthaṃ. Jhāyitunti aṭṭhatimsāya ārammaṇesu yattha katthaci cittaṃ upanibandhitvā upanijjhāyitum. Vipassitunti aniccādito saṅkhāre sammāsītum.

Vihāreti patissaye. Kārayeti kārāpeyya. Rammeti manorame nivāsasukhe. Vāsayettha bahussuteti kāretvā pana ettha vihāresu bahussute sīlavante kalyāṇadhamme nivāseyya, te nivāseṇa pana tesam bahussutānaṃ yathā paccayehi kilamatho na hoti, evaṃ annaṇca pānaṇca vatthasenāsanāni ca dadeyya ujjubhūtesu ajjhāsayasampannesu kammakammaphalānaṃ, ratanattayaguṇānaṃca saddahanena vippasannena cetasā.

Idāni gahaṭṭhapabbajitānaṃ aññamaññūpakāritaṃ dassetum “te tassā”ti gāthamāha. Tattha teti bahussutā. Tassāti upāsakassa. Dhammaṃ desentīti sakalavaṭṭadukkhapanūdānaṃ saddhammaṃ desenti. Yaṃ so dhammaṃ idhaññāyāti so upāsako yaṃ saddhammaṃ imasmim sāsane sammāpaṭipajjanena jānitvā aggamaggādhigamena anāsavo hutvā parinibbāti ekādasaggivūpasamena sīti bhavati.

Sītaṭaṭighātādayo vipassanāvasānā terasa, annādilābho, dhammassavanaṃ, dhammāvabodho, parinibbānanti evaṃ sattarasa.

351. Attano santakāti attaniyā. Duppariccajanaṃ lobhaṃ niggaṇhitum asakkontassa. Saṅghassa vā gaṇassa vā santiketī yojanā. Tatthāti yathāgahite saraṇe. Natthi punappunaṃ kattabbatā viññūjātīkassāti adhippāyo. “Jīvitapariccāgamayaṃ puñña”nti “sace tvaṃ na yathāgahitaṃ saraṇaṃ bhindissati, evāhaṃ taṃ māremī”ti yadipi koci tiṇhena satthena jīvītā voropeyya, tathāpi “nevāhaṃ buddhaṃ na buddhoti, dhammaṃ na dhammoti, saṅghaṃ na saṅghoti vadāmi”ti dalhataraṃ katvā gahitasaraṇassa vasena vuttaṃ.

352. Saraṇaṃ upagatena kāyavācācittēhi sakkaccaṃ vatthuttayapūjā kātabbā, tattha ca saṃkilesa parihaṇitabbo, sikkhāpadāni pana samādānamattaṃ, sampattavatthuto viramaṇamattañcāti saraṇagamanato sīlassa appaṭṭhataratā, appasamārambhataratā ca veditabbā. Sabbesaṃ sattānaṃ jīvitadānādīnā daṇḍanidhānato, sakalalokiyalokuttaraguṇādhiṭṭhānato cassa mahapphalamahānisamsataratā daṭṭhabbā.

Vakkhamānanayena ca verahetutāya veraṃ vuccati pāṇātipātādipāpadhammo, taṃ maṇati “mayi idha ṭhitāya kathaṃ āgacchasi”ti tajjentī viya nīharatīti veramaṇī, tato vā pāpadhammato viramati etāyāti “viramaṇī”ti vattabbe niruttinayena ikārassa ekāraṃ katvā “veramaṇī”ti vuttā. Asamādinnaṣīlassa sampattato yathāupaṭṭhitavītikkamitabbavatthuto virati sampattavirati. Samādānavasena uppannā virati samādānavirati. Setu vuccati ariyamaggo, tappariyāpannā hutvā pāpadhammānaṃ samucchēdavasena ghātanavirati setughātanavirati. Idāni tisso viratiyo sarūpato dassetum “tatthā”tiādi vuttaṃ. Pariharatīti avītikkamavasena parivajjeti. Na hanāmīti ettha iti-saddo ādiattho, tena “adinnaṃ nādiyāmi”ti evaṃ ādīnaṃ saṅgaho, vā-saddena vā, tenāha “sikkhāpadāni gaṇhantassā”ti.

Maggasampayuttāti sammādiṭṭhiyādimaggasampayuttā. Idāni tāsāṃ viratīnaṃ ārammaṇato vibhāgaṃ dassetum “tatthā”tiādi vuttaṃ. Purimā dveti sampattasamādānaviratiyo. Pacchimāti setughātanavirati. Sabbānipi bhinnāni honti

ekajjhaṃ samādinnaṃ. Tadeva bhijjati viṣuṃ viṣuṃ samādinnaṃ. Gahaṭṭhavasena cetaṃ vuttaṃ. Bhedo nāma natthi paṭipakkhasamucchindanena akuppasabhāvaṃ, tenāha “bhavantarepi”ti. Yonisiddhanti manussatiracchānānaṃ uddhaṃ tiriyameva dīghatā viya jātisiddhanti attho. Bodhisatte kucchigate bodhisattamātusīlaṃ viya dhammatāya sabhāveneva siddhaṃ dhammatāsiddhaṃ, maggadhammatāya vā ariyamaggānubhāvena siddhaṃ dhammatāsiddhaṃ. Diṭṭhiujukaraṇaṃ nāma bhāriyaṃ dukkhaṃ, tasmā saraṇagamaṇaṃ sikkhāpadasamādanato mahatṭhatarameva, na appaṭṭhataranti adhippāyo. Yathā tathā vā gaṇhantassāpīti ādaragāraṇaṃ akatvā samādiyaṇtassāpi. Sādhukaṃ gaṇhantassāpīti sakkaccaṃ sīlāni samādiyaṇtassāpi, na diguṇaṃ, tiguṇaṃ vā ussāho karaṇīyo.

Abhayadānatāya sīlassa dānabhāvo, anavasesaṃ vā sattanikāyaṃ dayati tena rakkhatīti dānaṃ, sīlaṃ. “Aggāni”ti nātattā aggaññāni. Cirarattatāya nātattā rattaññāni. “Ariyānaṃ sādhuṇaṃ vaṃsaṇi”ti nātattā vaṃsaññāni. “Porāṇāni”tiādisu purimānaṃ etāni porāṇāni. Sabbaso kenacipi pakārena sādhuhi na kiṇṇāni na khittāni na chaḍḍitānīti asaṅkiṇṇāni. Ayaṅca nayo nesaṃ yathā atīte, evaṃ etarahi, anāgate cāti āha “asaṅkiṇṇapubbāni na saṅkiyaṇti na saṅkiyissaṇti”ti. Tato eva appapikuṭṭhāni na paṭikkhittāni. Na hi kadācipi viññū samaṇabrāhmaṇā hiṃsā dipāpadhammaṃ anujānanti. Aparimāṇānaṃ sattānaṃ abhayaṃ detīti sabbesu bhūtesu nihitadaṇḍattā sakalassapi sattanikāyassa bhayābhāvaṃ deti. Na hi ariyasāvakaṇaṃ kassaci bhayaṃ hoti. Averanti verābhāvaṃ. Abyāpajjhanti niddukkhaṃ.

Nanu ca pañcasīlaṃ sabbakālikaṃ, na ca ekantato vimuttāyatanaṃ, saraṇagamaṇaṃ pana buddhuppādahetukaṃ, ekantavimuttāyatanaṃ, tattha kathaṃ saraṇāgamaṇato pañcasīlassa mahapphalatāti āha “kiṅcāpi”tiādi. Jeṭṭhakanti uttamaṃ. “Saraṇagamaṇeṇeva paṭiṭṭhāyā”ti iminā tassa sīlassa saraṇagamaṇena abhisaṅkhatatamāha.

353. Īdisamevāti evaṃ saṃkilesaṃ paṭipakkhameva hutvā. Heṭṭhā vuttehi guṇehīti ettha heṭṭhā vuttaguṇā nāma saraṇagamaṇaṃ, sīlasampadā, indriyesu guttadvāratāti evaṃ ādayo. Paṭhamajjhānaṃ nibbattento na kilamatīti yojanā. Tānīti paṭhamajjhānādīni. “Paṭhamajjhāna”nti ukkaṭṭhaniddeso ayanti āha “ekaṃ kappa”nti, ekaṃ mahākappanti attho. Hīnaṃ pana paṭhamajjhānaṃ, majjhimaṅca asaṅkhyeyyakappaṇaṃ tatiyaṃ bhāgaṃ, upaḍḍhakappaṅca āyumaṃ deti. “Dutiyaṃ atṭhakappe”ti ādisupi iminā nayena attho veditabbo, mahākappavaseneva ca gahetabbaṃ. Yasmā vā paṇītāniyevettha jhānāni adhippetāni mahapphalatarabhāvadassanaparattā desanāya, tasmā “paṭhamajjhānaṃ ekaṃ kappa”ntiādi vuttaṃ. Tadevāti catutthajjhānameva. Yadi evaṃ kathaṃ āruppatāti āha “ākāsānañcāyatanādī”tiādi.

Sammadeva niccasaññā dipaṭipakkhavidhamanavasena pavattamānā pubbabhāgiye eva bodhipakkhiyadhamme sammānentī vipassanā vipassakassa anappakaṃ pītisomaṇassaṃ samāvahatīti āha “vipassanā...pe... abhāvā”ti. Tenāha bhagavā -

“Yato yato sammasati, khandhānaṃ udayabbayaṃ;
Labhati pītīpāmojjaṃ, amataṃ taṃ vijānata”nti.

Yasmā ayaṃ desanā iminā anukkamena imāni ñāṇāni nibbattentassa vasena pavattitā, tasmā “vipassanāñāṇe patiṭṭhāya nibbattento”ti hetṭhimam hetṭhimam uparimassa uparimassa patiṭṭhābhūtaṃ katvā vuttaṃ. Samānarūpanimmānaṃ nāma manomayiddhiyā aññehi asādhāraṇakiccanti āha “attano...pe... mahapphalā”ti. Vikubbanadassanasamatthatāyāti hatthiassādivividharūpakaraṇaṃ vikubbaṇaṃ, tassa dassanasamatthabhāvena. Icchiticchitaṭṭhānaṃ nāma purimajātīsu icchiticchito khandhappadeso. Samāpentoti pariyosāpento.

Kūṭadantaupāsakattapaṭivedanākathāvaṇṇanā

354-358. Sabbe te pāṇayoti “satta ca usabhasatānī”tiādinā vutte sabbe pāṇino. Ākulabhāvoti bhagavato santike dhammassa sutattā pāṇīsu anuddayaṃ upaṭṭhapetvā ṭhitassa “kathañhi nāma mayā tāva bahū pāṇino māraṇatthāya bandhāpitā”ti citte paribyākulabhāvo udapādi. Sutvāti “bandhanato mocitā”ti sutvā. Kāmacchandavigamena kallacittatā arogacittatā, byāpādavigamena mettāvasena muducittatā akathinacittatā, uddhaccakukkuccappahānena vikkhepavigamanato vinīvaraṇacittatā tehi na pihitacittatā, thinamiddhavigamena udaggacittatā saṃpaggaṇhanavasena alīnacittatā, vicikicchāvigamena sammāpaṭipattiyā adhimuttatāya pasannacittatā ca hotīti āha “kallacittantiādi anupubbikathānubhāvena vikkhambhitanīvaraṇataṃ sandhāya vutta”nti. Yaṃ panettha atthato avibhattaṃ, taṃ suviññeyyameva.

Kūṭadantasuttavaṇṇanāya līnatthappakāsanā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 1. The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries. 1. Subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality. 5. Commentary on the Discourse to Kūṭadanta Retrieved from paliverse.org

---

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org